

VS vinden Geneefse conventie maar lastig, de Volkskrant, 30 januari 2002, Van onze buitenlandredacteur Rob Vreeken

De Verenigde Staten willen de Taliban- en Al Qa'ida-strijders op Guantánamo Bay zonder juridische poespas vasthouden en verhoren. Een status van krijgsgevangene is alleen maar lastig. Dan maar geen Conventie van Genève.

Dat de Verenigde Staten zich op minstens één punt niet aan de derde Conventie van Genève houden, staat buiten kijf.

Mocht er twijfel bestaan over de vraag of gevangen genomen strijders onder het verdrag vallen, zo luidt artikel 5, dan moet hun status worden vastgesteld door een 'competent tribunaal'. Tot dat moment genieten zij de bescherming van de conventie.

De VS zijn niet van plan zo'n tribunaal in te schakelen, en hebben duidelijk gemaakt niet de gehele conventie te zullen naleven.

Waarom? Niet om de dikte van de matrasjes in de kooien van Guantánamo Bay of de samenstelling van het ontbijt - wat dat betreft is minister Rumsfeldt de beroerdste niet. Het gaat er de Amerikanen om dat zij de Taliban- en Al Qa'ida-strijders naar eigen inzicht kunnen vasthouden, ondervragen en berechten, zonder voor de voeten te worden gelopen door het humanitair oorlogsrecht.

Krijgsgevangenen, zo luidt artikel 118, 'zullen zonder uitstel worden vrijgelaten en gerepatrieerd na het beëindigen van de vijandelijkheden'. Wel kunnen volgens artikel 119 strijders die worden verdacht van een strafbaar feit, worden vastgehouden, berecht en gestraft. Uiteraard is dat waar de Amerikanen op uit zijn, maar dat is precies ook hun probleem. Want wáár worden de gevangenen van verdacht?

'Tegen de meesten is waarschijnlijk geen enkel bewijs', zegt M. Kamminga, hoogleraar volkenrecht aan de Universiteit van Maastricht. 'Zeker niet van terroristische aanslagen. Die mannen zaten gewoon in hun grotten. Misschien hebben ze teruggeschoten, maar dat kun je ze moeilijk kwalijk nemen. Ik denk dat de Amerikanen er geweldig mee in hun maag zitten. Bij een normale rechter komen ze natuurlijk nergens.'

Dat de strijders 'het slechtste van het slechtste' zijn, zoals vice-president Cheney zei, en 'vastbesloten waren miljoenen onschuldige Amerikanen te doden' klinkt lekker, maar strafrechtelijk gezien is het nonsens.

Ook als de Geneefse conventie niet van kracht is, gelden nog de normale regels voor zorgvuldige rechtspleging. Maar de VS, zegt Kamminga, proberen een soort derde categorie te creëren, een van mensen van wie de schuld bij voorbaat vaststaat. 'Het is zó evident dat dat niet kan. Elke eerstejaars rechten in de VS moet weten dat je niet kunt uitgaan van de schuld van de verdachte.'

Zolang de mannen op Guantánamo Bay niet zijn aangeklaagd, zijn zij bij ondervraging alleen verplicht hun naam, geboortedatum en rang te zeggen. Het staat de verhoorders vrij om door te vragen, maar de gevangenen mogen niet onder druk worden gezet.

Welk rechtsregime zal gelden indien zij voor een bijzonder militair tribunaal komen, is nog niet helemaal duidelijk, zegt J. Wouters, hoogleraar volkenrecht aan de Universiteit van Leuven. Maar hij vreest dat ook hier de internationale rechtsregels het onderspit zullen delven. 'In de presidentiële order daarover uit november staat eigenlijk zwart op wit dat de normale strikte bewijslast niet geldt. Men heeft de bewijslast fors naar beneden gehaald. Dat ziet er niet best voor hen uit.'

Een onderscheid zou gemaakt kunnen worden tussen de strijders van de Taliban en die van Al Qa'ida. De Taliban zouden dan in aanmerking komen voor de status van krijgsgevangene: zij vochten immers als soldaten in het leger van een staat.

Wat overigens niet wil zeggen dat de Al Qa'ida-leden dan vanzelf de Geneefse status ontberen, zoals vice-president Cheney beweerde. De conventie heeft ook betrekking op de leden van 'milities en andere vrijwilligerskorpsen'. Voorwaarde is dat zij als zodanig herkenbaar zijn, openlijk wapens dragen en zich aan de regels van het oorlogsrecht houden.

Het is best mogelijk dat een deel van de gevangenen die test niet zal doorstaan, maar nogmaals: het is niet aan de VS zelf om daarover te beslissen. Bovendien hebben de Amerikanen geen onderscheid gemaakt tussen Taliban en Al Qa'ida. Allen worden 'onwettige combattanten' genoemd. Die term komt in de conventies niet voor, maar is later in het volkenrechtelijk debat wel in zwang geraakt.

En dat, aldus Cheney en Rumsfeldt, het humanitair oorlogsrecht gedateerd is, louter gericht op klassieke conflicten tussen staten? 'Interessant om te zien wat men nu weer voor smoezen uit de mouw schudt', zegt Wouters. 'Het grappige is', zegt Kamminga, 'dat Bush zelf steeds heeft gehamerd op de term "oorlog". En dan zou het nu opeens géén oorlog meer zijn! Typisch ad hoc-gebruik van het internationaal recht.'